

העביר והעידק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פרשת כי תשא תשפ"ב

גליון מס' 50 • שנה ב'

דברי תורה מאת ב"ק אדמו"ר שליט"א

אחת היה מקדש ידיו ורגליו (זבחים יט:). וברא"מ פירש כי 'ואת' בא לרבות שיהיו ידיהם ורגליהם בבת אחת. ובשו"ת שער אפרים (סי' מ"ח) הקשה הרי מצינו בגמ' מגילה (ב:) ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר, ומשני אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר, הרי תיבת 'את' נדרשת לחלק ולא לחבר ע"כ, ונראה לישב דהתם אם היה כתוב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר הוא אמינא שמוקפין קורים בשניהם ולמה לא, לכן אתי את ופסיק זמנו של זה לא כזמנו של זה, אבל הכא אילו נכתב את ידיהם ורגליהם הו"א כדרך שאנשים רגילים לרחוק, קודם ידים ואח"כ רגלים ולא היה עולה על הדעת לרחוק שניהם בבת אחד שאינו כדרך העולם, ומה עוד דהרי כשנוגע בבשרו ובפרט ברגליו צריך שוב ליטול ידיו כמו שהקשה השפת אמת זבחים שם, לכן כתיב 'ואת' שלא כן אלא לרבות רחיצת שניהם בבת אחת.

שמן זית היין. פירש"י שנים עשר לוגין. ובתרגום יונתן ב"ע כנגד י"ב שבטים. צ"ב מה ענין שמן לשבטים, י"ל עפ"י מ"ש רבינו המלבי"ם (בראשית מט כ) עה"פ מאשר שמנה לחמו. פי' חז"ל (מנחות פה:) שבנחלת אשר היה שמן זית הרבה כמ"ש וטובל בשמן רגלו, ולחם כל השבטים היה שמן מאשר, שמשם הביאו שמן הטוב שנתנו בלחמם היינו במאכליהם ע"כ. ולפי"ז אולי י"ל שבבואם לארץ התנדבו כל י"ב השבטים משמן שלהם לשמן משחת קודש. יש ליתן רמז לדבר, שמ"ן עולה בגימ' ז"ה י"ב השבטים מכון.

קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה וגו'. פירש"י נטף הוא צרי וכו' ושחלת בלשון המשנה צפורן. הנה בחלבנה לא נתנו חכמים שם אלא נקרא חלבנה כלשון הכתוב, וי"ל טעמו הנה פירש"י שריחו רע ומנאה הכתוב בין סממני הקטרת ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו וכו' פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו, ובאמת למה ימנו

וגם בעשייה כתיב (שם ל) וישם את הכיר בין אהל מועד וכו', אכן תרגום יונתן ב"ע כתב ושוי ית כיורא על בסיסיה, ויש בזה אריכות דברים להלכה ואכמ"ל.

ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה. הנה מפורש כאן דתכלית הכיור הוא לרחיצת ידים ורגלים, ולהלן בפ' ויקהל (ח נח) ויעש את הכיור וכו' במראות הצובאות פירש"י שהוא לשום שלום בין איש לאשתו להשקות ממים שבתוכו למי שקינא לה בעלה ונסתרה, וכן מבואר במשנה סוטה (טו:) היה מביא פילי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור פירש"י דכתיב מים קדושים (במדבר ה יז) ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי, וכן תרגומו שם מין מן כיורא, וכן מבואר ברמב"ם (פ"ג מסוטה ה"ט) הרי שהיה לו לכיור גם עבודה אחרת, ואדרבה בחידושי הגר"ז מברייסק למס' סוטה נח. כתב ע"פ דברי התרגום אונקלוס הנ"ל, דמים שנתקדשו בכלי שרת אע"פ שכשרים לקידוש ידים ורגלים, מ"מ להשקאת סוטה כשר רק מימי הכיור דהתורה אמרה מים קדושים היינו מי הכיור, ובהגהות שם הביא כן גם משם הגר"י פערלא שהטעים זאת ע"פ דברי רש"י שכתב מים קדושים שקדשו בכיור לפי שנעשה הכיור נחשת ממראות הצובאות וזו פרשה מדרכיהן וכו' וזו קלקלה וכו'. הרי שתכלית הכיור לא היה רק לרחצה, יתר על כן הרמב"ן פ' ויקהל (שמות לח ח) כתב שהנשים שהביאו מראות הצובאות כינון לצורך זה וז"ל וגם נכון הוא שיתכוננו בכך מתחלה מפני ענין הסוטה, והן קבלו כן עליהם בשמחה והתנדבו לתת בו כל מראותיהן ע"כ. וצ"ב היכא רמיזא בתורה, וי"ל דגם השקאת האשה נכלל בלרחצה היינו לרחוק את האשה מחדש ולטהר אותה לבעלה.

ונתת שמה מים. מקשים למה כתב 'שמה' מים, הול"ל ונתת בו מים הרי בו מדבר. ואולי י"ל שלא יביא את הכיור כשהוא מלא במים אלא יתן את המים בתוכו כשהוא מונח במקומו, וז"ש ונתת 'שמה' מים.

ורחצו את ידיהם ואת רגליהם. פירש"י בבת

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם וגו'. נראה לומר שהי"ת רצה להשיב ולרומם את רוחם של בני ישראל אחר הנפילה הגדולה שאירע להם ולהראותם שעדיין הם נחשבים לפני המקום רק צריכים להתחזק ולהתחיל הכל מחדש, וזהו איש כופר נפשו לקנח את העבר ומכאן והלאה להחשיב כל איש שעבר על הפקודים.

זה יתנו כל העבר על הפקדים וגו'. כתב אא"ז זצ"ל בס' בני שלשים (חלק ויצבר יס' שער הק"ש) נודע כי שם הדעת הוא אהו"ה והוא ר"ת א'חד ה'מרב ו'אחד ה'ממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים עכ"ד. ולפי"ז יש לומר הנה כאן נצטוו להביא רק דבר מועט מחצית השקל ולא יותר והוא כטעם אחד המרבה ואחד הממעיט וכו', שם אהו"ה, וזה הרמז בכתוב ר"ת ז"ה 'יתנו עולה בגימ' שם אהו"ה.

כל העבר על הפקדים וכו' יתן תרומת ה'. בפסוק הקודם כתיב תרומה לה' וכאן תרומת ה', וי"ל תרומה אחת נועדה לדעת מנין העם ומזה נעשו האדנים וזהו תרומה לה', ופעם שנית תרומת הקרבנות לריח ניחוח זהו תרומת ה'.

ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים. יש לדייק למה הפריד בין הכיור לכנו, ועשית כיור נחושת ושוב וכנו נחושת, הול"ל ועשית כיור וכנו נחושת לרחצה וכו'. ואולי י"ל שלא יעשה את הכיור וכנו מקשה אחת אלא בשני חלקים, כי הכיור כלי שרת אבל הכן אעפ"י שנמשח עמו אך אינו מקדש ידים ורגלים כמבואר בגמ' זבחים (כב:), והרמב"ם (פ"ג מביט הבחירה ה"ח) השמיט מעשה הכן לגמרי, ונשמע מזה לכאורה דהכן אינו מעכב אם כי הוי כלי שרת שהרי נמשח בשמן הקודש, אך בירושלמי יומא (פ"ד ה"ה) ושקלים (פ"ד ה"ב) מבואר דכיור וכנו שאינן במקומו מעכבין את הקרבנות, אך אינן מעכבין את הרחיצה, ועי' להלן בפ' פקודי (מ ז) ונתת את הכיר בין אהל מועד וכו' ולא נזכר הכן בפסוק,

אותם עמנו, מבואר בספח"ק כי גם הם מתחרטים על מעשיהם כמו"ש חז"ל פושעי ישראל מלאים חרטות, ועוד אמרו אפילו ריקנין שך מלאים מצות כרימון (ברכות נז), הרי שהם כמין חלב שאסור באכילה ומאיך רצוי להקרבה במזבח, ולכן נקראו חלבנה על שם החלב.

ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור וגו'. למה הוצרך לתת חשיבות לשמו של בצלאל ומאי שנה מאהליאב שלא נאמר בו קראתי בשם. וי"ל הנה אז נעשה בצלאל בר מצוה כמו"ש בגמ' (סנהדרין טז) וכי עבד בצלאל משכן בר כמה הוי בר תליסר דכתיב איש איש ממלאכתו, ולפיכך החל לקרותו בשמו ושם אביו כדן גדול לספר תורה.

בשם בצלאל בן אורי. אבל בשם אהליאב לא קרא, וכן להלן בפ' ויקהל (לה ל) אמר משה ראו קרא ה' בשם בצלאל ואח"כ הוסיף את הנלוה אליו הוא ואהליאב וכו', וטעמא בעי. הנה איתא בזה"פ פ' פקודי (ר"כ ע"ב) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, דא איהו מסטרא דימינא, ואתו אהליאב דא איהו מסטרא דשמאלא, ומשכנא מסטרא דימינא ושמאלא אתקם ואתעביד, ומשה דהוה בינייהו אוקים ליה. ולפי"ז יש לומר דבצלאל נקרא בשם משום סטרא דימינא חסד, אבל אהליאב למטה דן בחי' דינין סטרא דשמאלא אינו עולה בשם, והנה המשכן נבנה ע"י שלשה בצלאל אהליאב ומשה, י"ל רמז בצלאל"ל אהליאב"ב משה"ה בגימ' בש"ם בצלאל"ל ב"ן מכוון חושבנא דדן כחושבנא דדן.

ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה וברעת. פירש"י בחכמה מה ששומע מאחרים ולמד, ובתבונה מבין דבר מלבד וכו', ובדעת רוח הקודש. הנה מנה רוח הקודש באחרונה לכאורה היא המדרגה הגדולה ביותר הול"ל ראשונה, וי"ל דכדי להגיע למעלת השגת רוח"ק צריך להיות מלא תחילה בחכמה ובדעת.

כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ. הרי מעשי בראשית במאמר נבראו ומאי קאמר עשה ד'. י"ל כמו שפרש"י (בראשית א ז) ויעש אלהים את הרקיע - תקנו על עמזדו והיא עשייתו כמו ועשתה את צפרניה. וכ"כ רבנו בחי' שם (ד"ה יום אחד) מה שנאמר בשני יהי רקיע וברביעי יהי מאורות אין הכוונה שבאותם הימים נתהוו ונתחדשו, אך ביום הראשון נברא הכל רק שבכל יום ויום נתגלה ונתפרסם תועלת הענין המוזכר ביומו ע"כ. וכ"כ אור החיים (בראשית א א) מה שאמר הכתוב כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות וכו' כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא ביום הבריאה, לעשות פירוש לתקן בששת ימים כאומרו כי ששת ימים עשה ה' וגו' פירוש תיקן, כי הבריאה ביום ראשון במאמר אחד נבראת אלא שהיה הכל חסר תיקון. וז"ש כאן כי ששת ימים עשה ה' היינו גילה וניתקן.

כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו. איתא בפסיקתא דר"כ קכ"ט במדרש איכה וילקוט (ישעיה רמז תמה) חטאו בזה כי זה משה האיש, ולקו בזה (איכה ה יז) על זה היה דוה לבנו, י"ל כי ע"י החטא נפגם הוד ונהפך לדוה וז"ש היה דוה לבנו, כמו"ש בכונות הארז"ל תכוין כי מדת ההו"ד שהיא על היסוד הנקרא זה נהפכה והיתה דו"ה הפך הו"ד בסוד והודי נהפך עלי למשחית ע"כ. והנה הוד היא מדתו של אהרן הכהן, וזהו דוה לבנו, לב דייקא, דכתיב באהרן (שמות כח כט) ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו וגו'.

ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם. פירש"י אמר אהרן בלבו הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן שמא יתעכב הדבר ובתוך כך יבא

משה והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן. תמוה מה זה ועל מה זה נחפזו לפרוק ולא חסו על נזמי הזהב שברשותם, ועוד וכי דרכם של אנשים בנזמי זהב באזניהם הלא דרך נשים הוא זה. וי"ל איתא בפדר"א (פמ"ה) ראו האנשים שלא שמעו הנשים להם לתת נזמיהן לבעליהן מה עשו עד אותה השעה היו הנזמים באזניהם כמעשה המצרים וכמעשה הערביים פרקו את נזמיהן אשר באזניהם ונתנו לאהרן, ופי' הרד"ל וכמעשה הערביים ר"ל שהן קיבלו מנהג זה מן המצריים שהיו נוהגים כערביים שהן הישמעאלים שכתוב עליהן במקרא (שופטים ח כד) כי נזמי זהב להם כי ישמעאלים הם, אבל בשאר כל האומות אין נוהגים האנשים לשום נזמים באזניהם רק הנשים ע"כ. ועיין בס' הערוך ערך צנר צינורא על מ"ש במשנה מס' כלים פ"א ט' צנורא טהורה וז"ל, מנהג ארץ ישראל לעשות נזמי זהב באזניהם ועשיין ד' או ה' חתיכות וכו' זה מקבל טומאה וכו' ע"כ. הנה כאשר ראו שמשה רבינו עלה לשמים ולא שב, לבטח כבר בטלה גם הבטחת כניסתן לארץ ישראל, נמצא שמכלל מצריים וישמעאלים יצאו, ולארץ ישראל לא יכנסו, וא"כ מה להם עוד צורך בנזמי זהב, זה נהגו רק לצורך כניסתן לארץ כנהוג שם, ע"כ ויתפרקו. ומה דכתיב בפ' וישלח (בראשית לה ד) ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם, לא נאמר על בני יעקב אלא על אנשי שכם כמו"ש בתרגום יוב"ע וית קדשיא דהוה באודניהון דיתבי קרתא דשכם.

ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים. הנה מלבד התימה בדברי שטות והבל שיצאו מפיהם, עוד תמיה על תמיה מהו לשון רבים אלה וכו' אשר העלך, הול"ל זה א' אשר העלך וכו'. וי"ל עפ"י מ"ש רבינו הר"ר יחונתן בס' יערות דבש (ח"ב דרוש ח') וז"ל יובן כי מה שביקשו מאהרן לעשות עגל ותלו כי משה לא ידענו מה היה לו וכבר העידו כל המפרשים הכוזרי הראב"ע ורמב"ן שלא היה מהמרי כל כך כמו שיודמה לכאורה, והענין, כי שמעו מפי משה שהיה כבוד ה' חונה על הכרובים דכתיב (שמות כה כב) ונעודתי וכו', וכרוב הוא פני אדם זוטא (עיין סוכה ה'), ושפטו כי השפעה באה ממרכבה קדושה אשר מימין פני אדם (יחזקאל א י) ועל ידי שפעו בא על דמותו, והיותו למעלה אפי רברבי, כשיורד מלמעלה למטה נתקטן ונעשה אפי זוטא, אבל מכל מקום הוא דמותו פניו משור וזהב, ומשה הוא מימין כדכתיב (ישעיה מג יב) מוליך לימין משה, וא"כ היה אהרן משמאל כנודע שהיה אז לוי, ובמרכבה מימין פני אדם וכן פני שמאל פני שור, וא"כ שפטו בעוד משה היה, היתה השפעה יורדת מימין מרכבה מפני אדם לפני אדם אשר זו של זהב, אמנם כעת אשר מת משה והנהגה באהרן היותו משמאל, אם כן יורד שפע משמאל שבמרכבה שהוא שור אל למטה, ושם שור זוטא של זהב שהוא עגל של זהב אשר שם יהיה כבוד חונה כמו על אפי זוטא של אדם, וזו היא שאלתם, והם שמעו ונקדשתי בכבודי וכו' כי בעת חינוך מקום שריית שכניה צריך להתקדש במיתת אדם כדאמרין (ויק"ר פ"ב ב'), ואז שראו כדמות משה מת שפטו שעל ידי זה נתקדש אהרן והגיע זמן לעשות מקום חל עלי שפע אלהות עכד"ק.

ולפי זה יש לפרש מה שאמרו לשון רבים על כלל המרכבה, כלומר אלו הם פני המרכבה אשר העלך מארץ מצרים, רק שעד עתה נמשך השפע מימין המרכבה אל משה ומעתה יושפע הכח משמאל אל אהרן אבל המרכבה אחת היא, ומאי נפקא מינה לן מהיכן ישפיע ה"ת כוחותיו. ומעתה יקשה א"כ למה נעשו כ"כ בכל חומר הדין, י"ל צינור המשכת השפע אינו נתון בידי אדם להכריע לכאן או לכאן, אך מה שגזרה חכמתו ית' כן יהיה המשכת השפע לכל העולמות ולא כל כמיניה רשאים לבחור באהרן ולהוריד שפע משמאל. ויש ליתן רמז לדבר אל"ה אלהיך ישראל"ל עולה בגימ' כח"י ועצ"ם יד"י

עש"ה מכוון. וזה היה החטא הגדול, אבל לא היתה כונת ישראל קדושים ח"ו לעבודת אלילים, וי"ל רמז אל"ה אלהיך ישראל"ל ע"ה"ל עולה בגימ' ה' בד"ד ינחנו"ו ואי"ן עמ"ו א"ל נכר (דברים יב), ולפיכך אכן ניחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו, וי"ל רמז גם לזה, אל"ה אלהיך ישראל"ל ע"ה"ל עולה בגימ' כ"י א"ם הוג"ה ורח"ם כר"ב חסד"ו (איכה ג לב).

ויקח מידם ויצר אותו בחרט וכו'. י"ל חרט לשון חרטה, העם התחרטו על מה ששמעו באזניהם ומה שאמרו נעשה ונשמע. וכ"כ בס' שפתי כהן וז"ל יקשה הא מהתורה ומהנביאים ומהכתובים הנזמים הם באף לא באוזנים וכו', אלא רמז להם אהרן אשר באוזניהם, שפרקו וכפרו במה ששמעו באוזניהם במעמד הר סיני ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע ע"כ. וזהו ויצר אותו בחרט, היצ"ר הוא השטן שהביאם לידי חרטה וכפיות טובה בקב"ה ובמשה עבדו.

ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר. איזה חג היתה בכונתו לעשות למחר, י"ל עפמ"ש השפת אמת פרשת ויצא (תרל"ה) ויפגע במקום וילן. י"ל ע"פ מ"ש בשם הרב מפרשיסחא ז"ל ע"פ אדם ביקר בל ילין כו' (תהלים מט ג), ופי' כי השגה שאינה נשארת באדם למחרתו אינו דבר של קיימא ונמשל כבהמות נדמו עכ"ד. ופי' האמרי אמת פ' ויקהל (תרפ"ו) עה"פ והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר, היינו שההשגה צריכה להשאר אצל האדם למחרתו, אם הדבר לן זהו סימן שהנקודה היא נקיה ע"כ. וז"ש אהרן ברצותו להוכיח להם שחטאו בעגל ואין בו ממש, אמר חג לד' מחר חג לשון סיבוב כטעם יחוגו וינעו כשיכור (תהלים קז כז), או לשון שבר כדפרש"י שם יחוגו לשון שבר הוא וכן בחגוי הסלע, וכן והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא ע"כ, כלומר למחר יחוגו ויחזרו לה', כי מה שעשו היום ישברו ויבטלו כי אין בו ממש.

למה יאמרו מצרים וכו' להרג אותם בהרים וגו'. אלו הרים היו שם במדבר, ולמה הזכירו את ההרים דייקא הול"ל להרג אותם במדבר. וי"ל כדפרש"י בפ' חוקת (במדבר כ כב) ד"ה הר ההר, הר על גבי הר כתפוח קטן על גבי תפוח גדול ואע"פ שהענין הולך לפניו ומשוה את ההרים, שלשה נשארו בהן, הר סיני לתורה והר נבו לקבורת משה והר ההר לקבורת אהרן ע"כ, הרי לן ג' הרים, והנה בכולם נמצא ענין מיתה וקבורה, הר סיני כפה עליהם הר כגיגית וכו' שם תהא קבורתכם, הר נבו לקבורת משה, הר ההר לקבורת אהרן זהו להרוג אותם בהרים.

והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות. כפל לשון והמכתב מכתב, י"ל הנה בגמ' (שבת קד.) אמרו כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן וכו', רש"י פירש ונקרא מבחוץ - האותיות הפוכות והתיבה הפוכה, ולא אשמועינן אלא שהיה החקק נוקב את כל הלוח, ולפיכך היו מ"ם וסמ"ך בנס. אבל האוה"ח הק' פירש דהכתב היה נקרא בשוה מימין גם מעבר השני. גם האבן עזרא פ"י כן שהיו כתובין משני צידיהן כסדרן, רק שהוא פ"י שלא היו חקוקין לגמרי מעבר לעבר כי היו עבין, רק נחקק בכל צד ביושר וממילא אין צריך למ"ם וסמ"ך שיעמזדו בנס, עיי"ש. אבל בשפ"ח שם כתב בשם המדרש שאכן נכתב מעבר לעבר חקוק לגמרי ועכ"ז היה נקרא משני צידיהן ביושר מימין לשמאל וכפ"י האוה"ח. וכן משמע בזה"פ פ' יתרו פ"ד ע"ב אמר רבי יהודה, חרות על הלחת, נקיבין הוו אבנין ואתחזיאו לתרין סטרין, חרות, גלופא דגליפין. אמר רבי אבא, מהאי סטרא אתחזי סטרא אחרא, ואתקרי מהכא מה דכתיב בסטרא אחרא ע"כ.

ועי' בס' לחמי תודה למהר"י באסאן סי' כ"ח תשובה

ששת ימים, עיי"ש באור החיים באריכות וקצרתי וסמכתי על המעיין שם.

ועתה יובן לך הפסוק הנ"ל ג"כ ושמרו בני ישראל את השבת, היינו בני ישראל ישמרו את השבת בכדי לעשות את השבת לדורותם, שיתנו כח העשיה ביום השבת לדורות עולם שיצאו מן הכח אל הפועל שוב ששת ימים, וזה הוא לדורות עולם, הבן והרחב הדברים ומצאו דברי חפץ, נחמדים הדברים כי תשמרם בבטן, ובזה תבין מה שאמרו בזה על קדושת יום השבת כל שולטני רוגזין ומארי דדינין כולו ערקין וכו' (ח"ב קל"ה ע"ב) כי בשבת יכולין כל הגזירות וכל הדינים להתבטל כיון שבכל שבת הוא בריאת עולם חדש, והבן. (בני יששכר מאמרי השבתות מאמר ד)

ויאמר אני אעביר כל טובי

על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנותי את אשר אחון בו. המקרא הזה קשה להולמו, ונ"ל

לבאר בקיצור דידוע שיש חסדים מגולים וחסדים מכוסים, דהיינו חסדים מגולים שנראה לעינים שהם עכשיו טוב והחיצוניות מהם הוא טוב, ויש חסדים מכוסים שהפנימיות הוא טוב רק שאין בני אדם יודעים ומבינים, וכבר ביארתי על פסוק ואמרו לי מה שמו כו', שהשם הוי"ה מורה על הטוב ומטיב לעולם דהיינו חסדים מגולים שגם עכשיו הוא מטיב בגלוי, ואיתא בש"ה שטוב בחולם מורה על החיצוניות וטוב במלאפוס שהניקוד בפנים מורה על פנימיות, וזה"ש משה להקב"ה הודיעני את דרכיך מפני מה יש צדיק וטוב לו צדיק ורע לו, והשיב לו הקב"ה אני אעביר כל טובי שאראה לך הפנימיות, אזי וקראתי בשם ה' לפניך שגם עכשיו הוא מטיב, אזי וחנותי עכשיו את אשר אחון להבא ורחמתי עכשיו את אשר ארחם להבא, דהיינו שיתגלו החסדים ואז תבין הטובות רק ה' יתן הטוב. (מראה יחזקאל)

דבר מתמיה לומר כזאת, ופירש בזה הרב הקדוש הנ"ל זצוק"ל על פי מה שאמר הכתוב כי ששת ימים עשה יי' וכו' (שמות כ יא) ולא כתיב בששת, והוא ז"ל אמר, כי השי"ת לא ברא רק ששת ימים, ושוב ברא את יום השבת, ושוב על ידי שומרי מצותיו קדושת יום השבת נברא שוב ששת ימים, וכן עד סוף כל הדורות, ואילו יצויר ח"ו שלא היה שומר שבת בעולם היה מתבטל העולם, וזהו שאמר

דרוש מהרה"ק רבי דוד מדינוב זיע"א בעל צמח דוד

העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממהצית השקל וגו' והיה לבני לזכרון.

יש לדקדק למה כתיב כאן והיה לבני מה שלא כתיב בשאר מצות. ויש לומר עפ"י דבר הרמ"ע בעשרה מאמרות בביאור הפ' לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, ופי' עפ"י דברי חז"ל (שבועות לא). עני ועשיר באים לדון אומרים לעשיר לבוש כמוהו או הליבשהו כמותך כדי שלא יסתתמו טענותיו, כן אומר הש"י לכו נא ונוכחה וכו' נעמדה להתוכח בדן, ואז אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וכו' כי אי אפשר לומר ח"ו להש"י לבוש כמוהו, על כן עפ"י התורה הוא הליבשהו כמותך ואז יוסרו מאתנו הלושי שנים שהם עונות כדן תורה.

ובזה יובן דברי רז"ל (ב"מ נ"ח ע"ב) המלכין פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב. וי"ל הטעם כי זהו מדה כנגד מדה, כי כל החטאים מכונים בשם אודם וע"י תשובה נהפך מאודם ללובן, אבל מלכין פני חברו ברבים שעיקר פגמו ה' בזה דאזיל סומקא ואתי חורא (ב"מ שם) בחי' לובן, לכן כל זמן שאינו רוצה לפייס את חבריו אין מועיל תשובה.

ובזה יובן דרז"ל (תענית כ"ו ע"ב) בט"ו באב וביוה"כ היו בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולין כדי שלא לבייש את מי שאין לו, והבן כי ביוה"כ שאז ה' ענין זה שנהפך לשון של זהורית מאודם ללובן ונתקיים הפסוק אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אז היו צריכין לזיזהר ביותר שלא לבייש את מי שאין לו.

וזהו העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט כדי שלא לבייש את מי שאין לו, וה' הדבר הזה לזכרון לבני ישראל לכפר על נפשותיהם שבוה מכפר להם ויתהפך להם מאודם ללובן. גם יה' להם דבר זה לסובה בעת עמידה לדן ביוה"כ שנקרא יום זכרון ולאפישו כפרה ביוה"כ הבן כי קצרתי.

הכתוב כי ששת ימים עשה יי' ולא כתיב בששת, להורות אשר השי"ת לא ברא רק ששת ימים, ושומרי מצותיו יום השבת בקדושת היום נברא עוד ששת ימים, וכן כל ימות עולם, נמצא השומר שבת ואומר ויכלו כאלו נעשה שותף וכו', שבאמת הוא כעין שותף, שהשי"ת ברא ששת ימים, וזה על ידי שמירתו ואמירתו בכח קדושת היום בורא ג"כ

כי תשא. עי' רש"י ל' קבלה. י"ל רמז שרק מי שהוא שפל ברך וכלי מוכן לקבלה מפי הורים ומורים יזכה לבסוף לנשיאת ראש וגדולה כי סוף הכבוד לבוא, אבל מי שאינו רוצה לקבל מאחרים וסומך רק על חכמתו ישאר בבחי' כסיל בחושך הולך, וגם ממנו לא יקבלו כי איזהו חכם הלומד מכל אדם. (תפוחי חיים)

ונתנו איש כפר נפשו. בדרך

צחות י"ל מכאן רמז למ"ש בשם צדיקים שבשעה שבא עני לידך אל תפטור אותו בדברי בטחון הי"ת יעזור לך וכו' אלא נתן נתן ובאותו רגע תעשה עצמך ככופר כביכול שאם אתה לא נתן לו ימות ברעב כי אין לו במי לבטוח לבד ממך, וז"ש ונתנו איש כפר נפשו פי' בשעת נתינה יעשה אדם עצמו ככופר לשעה קלה ויתמוך את הדל. (תפוחי חיים)

זה יתנו - מונח רביעי. רמז

לאצבע רביעית שבה הראה הקדוש ברוך הוא למשה מטבע של אש ואמר זה יתנו כדאיתא בפרקי דר' אליעזר (פרק מ"ח) חמישה אצבעות של ימינו של הקדוש ברוך הוא כולן ליחוד הגאולה, באצבע קטנה בה הראה לנו לעשות את התיבה שנאמר וזה אשר תעשה אותה שנייה לה כשהיכה את מצרים שנאמר אצבע אלוים היא בשלישית דהיינו אמה בה כתיב והלחות כתובים באצבע אלוים ברביעית בה הראה הקדוש ברוך הוא למשה מה יתנו בפדיון נפשם שנאמר זה יתנו. (תפוחי חיים - טעמי המקרא)

ושמרו בני ישראל וכו' לעשות את השבת.

מהו העשיה את השבת, ונ"ל לפרש עפ"י מה שכתב הרב הקדוש בעל אור החיים (בראשית ב ג ד"ה כי בו שבת) על מה שאמר רז"ל כל האומר ויכלו וכו' כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת קט ע"ב), והוא לכאורה

בזה"ק בפרשתן (קצ"א ע"א) כיון דחמו נסין ופליאן דעבד משה במצרים וכו' וקבל לן משה, לפיכך רמז כאן מילה.

ויגף ד' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן.

צ"ב מגפה זו למה באה והלא העובדים לעגל כבר נענשו בסייף כמשפט אנשי עיר הנדחת, רש"י פירש דמגיפה זו היא מיתה בידי שמים לעדים בלא התראה. וי"ל עוד דלכאורה יש כאן כפל לשון אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן, למה הוצרך להזכיר כאן את אשר עשה אהרן הול"ל על אשר עשו את העגל ותו לא. אך נראה לבאר דהוסיפו חטא על פשע גם בזה שהטילו את החטא על אהרן וכביכול אין בהם אשם, וזה אות שאין בדעתם לשוב בתשובה כאילו ידיהם נקיות כי הכל נעשה ע"י אהרן ח"ו, לכן באה המגפה, וז"ש ויגף ד' את העם על אשר עשו את העגל באמרם 'אשר עשה אהרן'. וכן פירשתי בפר' בראשית במה שתיירץ אדה"ר על חטאו בטענת האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי ואוכל, ועי' מ"ש שם עה"פ ואל האדם אמר כי שמעת לקול אשתך.

רועה במדבר ע"כ בחפזם נכשלו בבלי דעת ועשו עגל, אבל מחולות למה, וכי בפטירת המנהיג יוצאים במחול של שמחה, צום ובכי ומספד היה להם לעשות, והם החציפו פנים כנגד משיח ה' וישבו לאכול ושתו ויקומו לצחק, על זאת יצא הקצף.

עוד י"ל מחולות לשון חולין, על זאת חרה אפו שנהפכו ויצאו לחולין, זה עתה שמעו והייתם לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וברגע חדא נתהפך הקודש לחול.

עוד י"ל מחולות לשון חילול ופדיון כמו חילול מעשרות, וירא את העגל ומחולות ראה שטותם שהחליפו וחיללו את אחיזתם במשה איש האלקים ונתנו תחתיו שור אוכל עשב, על זאת חרה אפו בראותו איזה תמורה וחליפין עשו אתו וכדי בזיון וקצף.

ועתה לך נחה את העם אל אשר דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וגו'.

איתא בראשונים הנה מלאכי ילך לפניך ר"ת מיל"ה, מה ענין מילה אצל העם. י"ל העם נקראו ערב רב כנודע, כאן רמז לו שהוא זה שהכניס את העם לכלל ישראל ע"י שגירתם ומל אותם כדאיתא

בענין ס"ת שנמצא בו אותיות הפוכות וכו', ופי' הגמ' דשבת והביא דברי הוזה"ק וכתב דבר חידוש וז"ל, נמצאנו למדין שיש מציאות וסוד לאותיות הפוכות שהרי כל התורה כולה אותותיה ורמזיה בסיני נאמרו, ועיקרן ושרשן בלוחות היו, וכיון דחזינו למאן דסבר שהיה בלוחות מציאות אותיות הפוכות רומזות לדברים עתיקים ליכא תו לספוקי בהכשירא דאותיות הפוכות עכ"ל. עכ"פ לכל השיטות היה בלוחות מכתב אלקים ונס שהיה נקרא משני צידיהן, ולפי"ז י"ל דזה נרמז בכפל הלשון והמכתב מכתב פי' ב' כתובים מזה ומזה.

וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וגו'. הנה

על מעשה העגל יצא הקצף שעשו להם ע"ז, אבל מה קצף על המחולות הלא הוא רק כטפל לעיקר, ובספורנו כתב כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו, כענין כי רעתכי אז תעלוזי (ירמיה יא טו) ובזה התקצף ע"כ. ונראה לבאר הנה על עצם העון הגדול לימד משה רעיא מהימנא עליהם זכות כי בעיניהם ראו מיטתו וידוע שמשם לא שב איש ולדעתם נשארו בספינה טרופה בלב ים וכצאן ללא

מנהגי שבת קודש [ח"]

גב. משפחת רבינו האור מלא והבחורים והאורחים הסמוכים על שולחן רבינו קידשו על היין ונטלו ידיהם לסעודה ואכלו הדגים תיכף אחר התפילה, ושאר המאכלים אכלו יחד עם רבינו בעת עריכת השולחן.

גג. מכל מאכל שהביאו בשעת הסעודה הקפיד רבינו שייביאו קודם לשאר המסובין, והתחילו לאכול יחד עמו.

נד. נוהגים לאכול שבעה מאכלים בסעודות שבת קודש, ובסעודת ליל שבת אכלו שבעה מאכלים אלו: דגים, מרק, בשר, פארפל (פתיתים), מעהרין (גזר), פירות מבושלים, געלינגעלעך (העשוי מריאה).

נה. רבינו אכל חצי ראש דג בליל שבת קודש וחציו השני אכל בסעודה שלישית, ואכלם וכן את הבשר בידים ולא במזלג.

נו. אחר שאכל רבינו הדגים וחילק גם למסובין ולהעומדים סביבו, הביאו לפניו מים ליטול ידיו ונטל מעט מים ביד ימינו והעבירם מידו הימנית ליפו השמאלית ושפשף ידיו זה בזה, וטבל חתיכת חלה בכוס יין ואכלו, ושתה מהיין ואמר לחיים.

נז. בעת הסעודה חילק רבינו בעצמו השיריים, וכשהכין פעם לתת לאחד שיריים כבר לא נתנו לאחר בשום אופן, ולפעמים נתן לחלק מהציבור ממאכל אחד ולשאר הציבור נתן שיריים ממאכל אחר, חוץ מהפתיתים שאכל אחר אכילת הבשר, שמה חילק לכל אחד מהנוכחים אז בבית המדרש.

נח. אחר כך טבל חתיכת חלה בתוך רוטב של בנאדלעך (בעבלאך) ואכל קצת מהבנאדלעך, ומה לא חילק רבינו שיריים אלא כל אחד ואחד לקח בעצמו מהקערה, ולפעמים היה יוצא מן הכלל שנתן רבינו בעצמו קצת לאחד מן המסובין והשאר לקחו בעצמם.

(ויקרא כו יז), וז"ש פני ילכו כלומר זהו הנשיאות חן, שאעביר את כעסי ולא יהיו עוד פני כעס. וזה שאמר משה אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, מאי קאמר הולכים להיכן הולכים, אך הפירוש אם אין פני כעס הולכים מעמנו את תעלנו לארץ ישראל כי שם פגם החטא חמור יותר מבחוצה לארץ.

ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וגי.

מהו כל טובי היאך יעבור הטוב שהוא דבר שאין בו ממש, וי"ל עפ"י מה שפירש זק"ה המראה יחזקאל (הביאו בס' מעגלי צדק השמטות לפ' וירא) הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו, וגם מ"ש הטוב כי לא כלו רחמיו, הבורא כל עולמים כתב הרמב"ם ז"ל שהוא מקור הטובות מקור הרחמים והחסדים, וכמו שהשי"ת הוא בלי גבול וכלי תכלית וא"ס כך מדותיו דהיינו כדאמרין 'הטוב' אין פירושו 'דער גוטער' רק הטוב פירושו 'דאס גוטע' מקור הטובות ומקור הרחמים והחסדים וכל המדות טובות ע"כ לא כלו רחמיו וכו', וזהו הודו לד' כי טוב מקור הטובות כנ"ל כי לעולם חסדו עכ"ל. וז"ש אני אעביר כל טובי פי' כביכול שכנת כבודו שהוא הטוב בעצמו.

כי לא יראני האדם והי. כתיב האדם בה'

הידיעה כולל כל אדם כמו שכתבו התוס' בכ"מ (ע"י ע"ג. ד"ה כהנים) בשם ר"ת דיש לחלק בין אדם להאדם, אדם היינו ישראל והאדם כולל אדם בעולם.

המשך דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א ועתה הורר עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך. פירש"י בפקודת שאר העון אני יודע מה שבלבי לעשות לך. צ"ב וכי בשביל כך צריך להוריד עדים מעליהם. וי"ל עפ"י מה שנתבאר אצלנו עה"כ רוב חסד ואמת (שמות לד ו). אמת הוא מדת הדין, ובגמ' (ר"ה יז) מקשו כתיב ורב חסד וכתוב ואמת, וקשה דאמת אינו חסד ואם חסד אינו אמת ואיך אמר ורב חסד ואמת בחדא מחתא, אך כתבו בספה"ק על הפסוק ולך ד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו (תהלים סב יג), וקשה דאם משלם כמעשהו הלא בדין הוא שיטול שכרו וא"כ אינו חסד, אך הפי' דהי"ת משלם לפי ערך המעשה עצמו ולא מביט אל הדברים הנלוים אל המעשה, וכן הדבר לגבי עונש אם החוטא הוא אדם חשוב וכדו' דלכאורה צריך להיות ענשו גדול, אעפ"י אין מצרפין כל אלו ולוקה רק על המעשה עצמו, והוא חסד ד', וז"ש כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, פי' המעשה לחודא ע"כ. וזהו ורב חסד ואמת, רבים חסדיו של הקב"ה עמנו שאינו מעניש אלא כפי האמת, ואף אם נחשב בעוה"ז לאדם גדול וכו' מ"מ ידונו אותו רק עפ"י מה שהוא באמת ולא יחמירו בדינו בעבור עולם השקר. וכן י"ל כאן כשעדים עדיין עליהם עונשם גדול מאד, אך בלי העדי ידון אותם כפי מה שהם באמת ואז אדעה מה אעשה לך.

ויאמר פני ילכו והניחותי לך. מה טיב הליכה שייך אצל פנים. וי"ל פני ענינו פנים של כעס כטעם ונתתי פני בכס ונגפתם לפני איבכם

מראש צורים אראנו

תולדות אבותינו ורבותינו הקדושים זיע"א

הרה"ק רבי דוד מדינוב בעל צמח דוד זצוק"ל בנו של רבינו מהרצ"א מדינוב זי"ע [לכבוד יומא דהילולא י"ט אדר]

כאשר הגיע החתן רבי דוד אצל חותנו ושהה שם איזה ימים, הראה לו חותנו את נכסיו, וגם הולך אותו למרתף יין כי היה סוחר יין, ובעת כשהלך רבי דוד'ל בהמרתף אנה ואנה, ראה שם צלוחיות יין ישנים מאד, ושאל את חותנו עליהן, והשיב לו כי זהו יין ישן נושן יותר ממאכל שנה, ואם נמצא איזה חולה שלא יכול לישון ל"ע וכדומה, אז נותנים לו כך אחת מזה היין ואח"כ יושנים כבר טוב, אמר לו רבי דוד'ל כי יש לו חשק לשתות מזה היין ישן נושן על ארבע כוסות, וחותנו נבהל מזה ואמר לו הלא תוכל לישון מזה שמונה ימים, אבל הוא באחת שרוצה לד' כוסות דייקא מזה היין ובאם לאו נוסע בחזרה, ולא היה לו ברירה והסכים בע"כ, ובערב פסח ראה המחנות כוסו הגדול של ר' דוד נבהל עוד יותר אמנם לא היה לו ברירה, ורבי דוד'ל שתה מזה הישן נושן ובכוסו הגדול את הארבע כוסות אצל הסדר, ואחר הסדר למד עד הבוקר כלא היה, ובבוקר כשהלך חותנו למקוה שאלו אותו אנשים נו מה יכול הרבי'לע, אז סיפר להם כל הנ"ל ונשתוממו לשמוע הדבר, עד שהחליטו לראות הדבר במו עיניהם, ובליל השני של הסדר באו כמה אנשים לראות האיש שותה רבי דוד'ל את הארבע כוסות, וכיון שראה רבי דוד'ל אנשים זרים הקפיד על חותנו למה הכניסם, ולקח בידו כוס קטן ויין פשוט ובזאת שתה הד' כוסות. (הועתק מספר אוצר ישראל)

וצעק עליו אתה רוצח כך הורגים בן אדם, אמר האיש אבל רבי מה אוכל לעשות, אמר לו רבי דוד תחזור לביתך ותלחוש באזני הגוי שרבי דוד'ל דינובער צוה שילך לביתו, היהודי עשה כן ומיד התרומם הגוי מעל הארץ והלך לביתו, וכשהגיע לביתו התחילה אשתו לצעוק עליו עכשיו באים הביתה, ואח"כ נפל הגוי שוב פגר על הארץ והיהודי ניצול מהצרה.

סיפר הגה"ק בעל צבי לצדיק זי"ע מבלאזוב, בן רבינו, כי זקינו הגה"ק בעל בני יששכר זי"ע נסע פעם לרבו הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ובעברו דרך עיר בראד עלה על העגלה איזה איש משם, ועל אם הדרך דברו ביניהם, ואמר האיש שיש לו בת מושלמת ומחפש שידוך עבורה, אז אמר לו הבני יששכר כי יש לו ג"כ בן מושלם ואם רבינו מלובלין יסכים להשידוך יגמור עמו השידוך, והרבי מלובלין הסכים להשידוך, והבני יששכר השתדך עמו, אך התנה הבני" עם המחנות כי רצונו שהחתן ידור על ידו והסכים המחנות, אך ביקש המחנות שהחתן ישהה אצלו על איזה יום טוב, ונקבע שהחתונה יהיה ביום הבר מצוה שלו, ועל פורים שלח המחנות משלוח מנות ואגרת להבני", היות שהבטיח לו שהחתן יבא אליו על יו"ט, לכן מבקשו שיבא על חג הפסח, ואכן נסע החתן ר' דוד'ל לחותנו על חג הפסח, ולפני שנסע נתן לו אביו הבני" כוס מכסף טהור שהיתה שייך להגה"ק רבי שמעון מיערוסלאב זי"ע שהיה מחזיק הכוס מדה גדולה מאד.

רבי דוד זי"ע היה רגיל לומר הרבה מילי דבדיחותא, ובתוכם היו גנוזין וטמירין יחודין עלאין, פעם אמר רבי דוד מילתא דבדיחותא והקהל מסביב צחקו, באמצע נכנס רבי יחיאל מאיר מגאסטנין זי"ע והתחיל לבכות, ואמר הם אינם מבינים מה שהוא מדבר הלא מדבר עכשיו מגלות השכינה.

ושבו הוה מעשה פעם אחת אמר רבי דוד'ל מילתא דבדיחותא, והרה"ק משינאווא זי"ע בעל דברי יחזקאל ישב ג"כ בשלחן, ואמר לרבי דוד'ל אפשר שנשמע איזה דבר תורה, ענה לו רבי דוד ומה דברנו עד עכשיו, אח"כ סיפר הרה"ק משינאווא לאביו בעל דברי חיים זי"ע מה שקרה, וגילה לו הד"ח מה היו טמונים בהמילתא דבדיחותא, וצוה לו לנסוע תיכף בחזרה לדינוב ולפייס את רבי דוד'ל.

יהודי אחד החזיק בית מזיגה (קרעטשמע) והגוים באו לשם תדיר לשתות יי"ש, פעם מאוחר בלילה היה שם גוי שיכור ולא רצה לצאת מהקרעטשמע, היהודי סטר לו על לחיו והגוי נפל פגר על הארץ, היהודי נבהל מאד וטמן את הגוי תיכף במרתף, ולקח מיד עגלה ונסע לרבי דוד'ל זי"ע, ורבי דוד אמר להמשמש בייניש אל תתן ליכנס לאף אחד ותסגור השער והדלתות של החצר, וכשהגיע היהודי התחיל לדפוק על הדלת, אך השמש אמר לו שיש לו פקודה לא להכניס לאף אחד, והתחיל הקרעטשמער לבכות שנמצא בצרה, עד שלבסוף ריחם עליו רבי דוד והורשה להיכנס.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל